

УДК 94(477. 44):908

О. В. Зінько

**ПОДІЛЬСЬКИЙ ГУБЕРНСЬКИЙ СТАРОСТА СЕРГІЙ КИСЕЛЬОВ (1877-1937) У ДОКУМЕНТАХ ЕПОХИ /
АВТОРИ-УПОРЯДНИКИ: О. М. КРАВЧУК, І. І. РАТУШНЯК,
К. В. ЗАВАЛЬНЮК - ВІННИЦЯ: ТОВ «НІЛАН-ЛТД», 2016. – 282 С.**

У статті прорецензований збірник матеріалів, присвячений життю і діяльності подільського громадсько-політичного і земського діяча Сергія Івановича Кисельова (1877-1937 рр.).

Ключові слова: С. Кисельов, Подільська губернія, Проскурівський повіт, земська управа, губернський староста.

Рецензоване видання є збірником документів і матеріалів, присвячених життю і діяльності подільського громадсько-політичного і земського діяча Сергія Кисельова (1877-1937 рр.), який займав посади голови Проскурівської повітової земської управи (1912-1917), Проскурівського повітового комісара (1917-1918 рр.), губернського старости Поділля у період гетьманату 1918 р., голови Проскурівського осередку Червоного Хреста (1919 р.).

Книга «Подільський губернський староста Сергій Кисельов (1877-1937) у документах епохи» є першим в Україні збірником матеріалів, присвяченого постаті очільника регіону в добу гетьманату П. Скоропадського. Вона містить три розділи: «Сергій Кисельов: віхи біографії» та дві частини документів і матеріалів: «Біографічні матеріали» та «Постать Кисельова у спогадах сучасників».

У розділі «Сергій Кисельов: віхи біографії» автори висвітлюють головні події життя і діяльності цієї особистості. Народився С. Кисельов 13 вересня 1877 року у містечку Чорний Острів Проскурівського повіту Подільської губернії (нині – смт у складі Хмельницького району Хмельницької області). Юридичну освіту отримав в університеті Св. Володимира. Працював у юридичних установах.

У той же час Сергій Кисельов був призначений почесним членом Чорноострівського сільського попечительства дитячих притулків та займався благодійницькою діяльністю. У період японсько-російської війни 1904-1905 рр. працював у Червоному Хресті, надаючи допомогу сім'ям загиблих і поранених вояків. За цю працю був нагороджений медаллю «На пам'ять участі товариства червоного Хреста в російсько-японській війні 1904-1905 років».

У 1907 році С. Кисельов був призначений на посаду Почесного мирового судді 1 діляниці Проскурівського повіту, виконував обов'язки члена повітової комісії по землевпорядкуванню, входив до складу повітової опіки за дитячими притулками, був одним з опікунів Проскурівського Олексіївського реального училища. З 1912 р. – голова Проскурівської повітової земської управи. Відповідав за продовольчу справу, народну освіту. Під головуванням Кисельова при земській управі діяли лікарсько-санітарна комісія, агонімічна рада, економічна рада. Важливе місце у діяльності Сергія Кисельова продовжувало бути благодійництво. У жовтні 1912 року він був призначений довічним членом

Пашковецького сільського піклувального притулку-богадільні. С. Кисельов був одним з 42 членів Проскурівського підвідділу Російського імператорського воєнно-історичного товариства.

В умовах Першої світової війни робота земства спрямовувалася на забезпечення потреб армії. За період 1906-1916 років Кисельов був відзначений 11 офіційними нагородами. Загалом, як зазначають автори книги, дореволюційний проскурівський період діяльності С. Кисельова відіграв важливу роль в його становленні як службовця судового відомства, земця, діяча Червоного Хреста, професійного управлінця сприяла розвитку інфраструктури, економіки і культури краю.

Після Лютневої революції 1917 року Кисельов обирався головою Проскурівського відділу Подільського товариства сільського господарства і сільськогосподарської промисловості та головою Проскурівської повітової продовольчої управи, виконував обов'язки Проскурівського повітового комісара (1917-1918), обіймав посаду губернського старости Поділля у період гетьманату 1918 р., очолював Проскурівський осередок Червоного Хреста (1919).

Зі встановленням радянської влади на Поділлі, маєтки С. Кисельова були конфісковані, тому він переїхав до Вінниці, де працював у різних радянських торговельних установах. Як «колишній» С. Кисельов був приречений до загибелі в роки сталінських репресій. У жовтні 1937 року був заарештований та розстріляний. Місце захоронення залишається невідомим. Реабілітований Сергій Кисельов був лише 22 березня 1989 року за висновком Прокурора Вінницької області.

Книга «Подільський губернський староста Сергій Кисельов (1877-1937) у документах епохи» має значне інформативне наповнення. Вона містить 274 документи або найважливіші витяги з них, фрагменти дев'яти мемуарних творів, в яких містяться згадки про С. Кисельова. Авторами цих спогадів є Л. Білецький, Д. Гейден, Н. Дорошенко-Савченко, П. Єрошевич, І. Огієнко, О. Пашенко, В. Приходько, І. Розгон.

Під час підготовки частин: «Біографічні матеріали» та «Постать С. Кисельова у спогадах сучасників» автори використали архівні документи, зокрема, Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України (ЦДАВОВУ), матеріали періодики, збірники документів. Фонди ЦДАВОВУ: «Міністерство внутрішніх справ УНР», Міністерство внутрішніх справ Української Держави, Подільський комісар Тимчасового уряду, Подільський губернський староста Української Держави, Міністерство освіти Української держави. З Державного архіву Вінницької області (ДАВіО) використані фонди «Колекція фільтраційних, слідчих та наглядових справ, переданих УСБУ у Вінницькій області», «Подільський губернський комісар Тимчасового уряду», «Подільський губернський комендант, Вінницька міська управа, Колекція документів Вінницького партархіву та ін. Документи публікуються мовою оригіналів за сучасною орфографією.

Перша частина збірника «Біографічні матеріали» представлена документами 1907-1940 рр. Вони відбивають головні періоди професійної діяльності С. Кисельова, зокрема, на посаді голови Проскурівської земської управи у 1912-1917 рр. Наведені документи з історії земського самоврядування Проскурівщини засвідчують суттєвий внесок С. Кисельова у соціально-економічний і культурний розвиток регіону. Найбільша кількість документів стосується діяльності С. Кисельова на посаді Подільського губернського старости Української Держави гетьмана П. Скоропадського у травні-листопаді 1918 р. (документи №№ 54-257). Вони включають розпорядження міністерства внутрішніх справ Української Держави, звіти С. Кисельова у це відомство, звернення губернського старости до населення Поділля, листування з повітовим старостами, органами місцевого самоврядування, командирами австро-угорських частин у регіоні тощо. Документи розкривають внутрішньополітичні процеси у Подільській губернії в період гетьманату. Загалом, документи збірника показують, що на різних посадах С. Кисельов у міру

власного розуміння, своїх сил та можливостей намагався прислужитися справі розбудови та процвітання рідного краю.

Деякі документи висвітлюють життя С. Кисельов в умовах радянської дійсності. Привертає увагу єдиний протокол допиту Кисельова в радянських органах державної безпеки у Вінниці від 5 листопада 1937 р. Прикметно, що С. Кисельов під час допиту жодним словом нікого не обмовив.

На думку авторів-упорядників, збірник документів та матеріалів сприятиме кращому розумінню громадсько-політичної діяльності Подільського губернського старости Сергія Кисельова в часи складних суспільно-політичних змін 1900-1930-х рр., допоможе зрозуміти особливості доби, в яку жив та працював С.Кисельов. Інформативне наповнення є цікавим для краєзнавців, істориків, краєзнавців, усіх не байдужих до минулої історії Поділля.

Zinko O.V. Podillya Provincial Elder Sergey Kiselyov (1877-1937) in the Documents of the Epoch / Authors: O.M.Kravchuk I.I.Ratushniak, K.V.Zavalyunyuk - Ball: LLC»Nilan-Ltd», 2016. - 282 p .

The article reviews a collection of materials dedicated to life and work of Podillya socio-political and agrarian leader Sergei Ivanovich Kiselyov (1877-1937).

Keywords: S. Kiselyov, Podilska province, Proskurivska district, city council, the provincial elder.

Зинько О.В. Подольський губернський староста Сергей Кисельов (1877-1937) в документах епохи / Авторы-составители: О. М. Кравчук, І. І. Ратушняк, К. В. Завальнюк.– Вінниця: ТОВ «Нилан-ЛТД», 2016. – 282 с.

В статье прорецензированный сборник материалов, посвященный жизни и деятельности подольского общественно-политического и земского деятеля Сергея Ивановича Кисельова (1877-1937 гг.).

Ключевые слова: С. Киселев, Подольская губерния, Прокурковский уезд, земская управа, губернский староста.

Статтю подано до редколегії 5.02.2017 р.